

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBĖS ĮMONIŲ ĮSTATYMO NR. I-722 11 IR 15 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS AKCINIŲ BENDROVIŲ
ĮSTATYMO NR. VIII-1835 37¹ STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 11 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 37¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektais (toliau – Įstatymų projektai) siekiama užtikrinti, kad Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo (toliau – VSĮĮ) ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) nuostatos atitiktų G20/EBPO korporatyvinio valdymo principus ir būtų įgyvendinta Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) Bendrovių valdysenos komiteto Valstybės nuosavybės ir privatizavimo praktikų darbo grupės rekomendacija Lietuvai.

Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 15 straipsnio pakeitimo rengimą paskatino dėl koronaviruso (COVID-19) patiriami verslo suvaržymai tam tikruose ūkio sektoriuose, kuriuose veikia valstybės bei savivaldybės įmonės, bei dėl šių suvaržymų sukeltos neigiamos pasekmės valstybės ir savivaldybės įmonėms. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme (toliau – įstatymas) nustatyto dydžio pelno įmokos mokėjimas siejamas su praėjusiais finansiniais metais pasiektais įmonės rezultatais, tačiau pagal šiuo metu galiojančią teisinį reguliavimą valstybės ir savivaldybės įmonės nėra atleidžiamos nuo pelno įmokos mokėjimo, jeigu patiria veiklos suvaržymų tais metais, kuriais pelno įmoka turėtų būti perdedama į valstybės ar savivaldybės biudžetą. Todėl reikalavimas įvykdyti įstatyme nustatytą valstybės ir savivaldybės įmonių pareigą tam tikrą pelno, uždirbto 2019 metais, dalį pervesti į valstybės ar savivaldybės biudžetą nepriklausomai nuo to, kad 2020 metais šios įmonės patyrė reikšmingų veiklos suvaržymų ir negavo planuotų pajamų, gali turėti neigiamą įtaką šių įmonių finansiniam likvidumui ir net veiklos tęstinumui. Šiuo teikiamu įstatymo projektu siekiama papildyti teisės aktuose nustatytas sąlygas, kurioms esant Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar savivaldybės taryba gali nustatyti mažesnę valstybės ar savivaldybės įmonių mokėtiną pelno įmoką į valstybės ar savivaldybės biudžetą ir taip sudaryti prielaidas išsaugoti šių įmonių finansinį likvidumą bei tvarų šių įmonių veiklos tęstinumą.

Teikiamo VSĮĮ įstatymo projekto būtinybę patvirtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 444 pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. sausio 14 d. nutarimo Nr. 20 „Dėl dividendų už valstybei nuosavybės teise priklausančias bendrovių akcijas ir valstybės įmonių pelno įmokų“ pakeitimui. Šiuo nutarimo pakeitimu taip pat buvo įtvirtinta papildoma sąlyga, kuriai esant Lietuvos Respublikos Vyriausybė gali nustatyti mažesnę valstybei nuosavybės teise priklausančioms bendrovėms nustatytą dividendams išmokėti skirtą pelno dalį. Atsižvelgiant į skirtingą valstybės ir savivaldybės įmonėms bei akcinėms bendrovėms taikomą teisinį reguliavimą, papildomas pelno įmokos mažinimo pagrindas dėl COVID-19 sukeltų padarinių turi būti nustatytas ne tik valstybės valdomoms bendrovėms, bet ir valstybės ir savivaldybės įmonėms, o šie pakeitimai įtvirtinti įstatymu.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Įmonių politikos departamento (direktorius Vaidotas Rudokas, tel. 8 706 67 742) Valstybės valdomų įmonių politikos skyriaus darbuotojai.

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

ABĮ 37¹ straipsnis nustato, kad valstybės valdomos bendrovės, taip pat jos dukterinės bendrovės (toliau – grupė) vadovas priimamas į darbą 5 metų kadencijai. Tas pats asmuo tos pačios grupės vadovu gali būti renkamas ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Pasibaigus pirmajai kadencijai, grupės vadovas gali būti renkamas antrajai 5 metų kadencijai, atsižvelgiant į tai, ar grupės vadovo pirmosios kadencijos laikotarpiu grupė pasiekė visus jai nustatytus veiklos tikslus. Grupės pasiektų veiklos tikslų atitiktis jai nustatytiems veiklos tikslams vertinama Vyriausybės ar savivaldybės tarybos nustatyta tvarka. Pasibaigus antrajai kadencijai, grupės vadovas yra atšaukiamas iš pareigų. Jeigu grupės vadovas buvo išrinktas grupės valdybos nariu, atšaukus jį iš pareigų, jis atšaukiamas ir iš grupės valdybos narių.

Atitinkamai VSIĮ 11 straipsnis nustato, kad valstybės ar savivaldybės įmonės (toliau – įmonė) vadovas priimamas į darbą viešo konkurso būdu 5 metų kadencijai. Tas pats asmuo tos pačios įmonės vadovu gali būti skiriamas ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Pasibaigus pirmajai kadencijai, įmonės vadovas savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos sprendimu gali būti skiriamas antrajai 5 metų kadencijai, atsižvelgiant į tai, ar įmonės vadovo pirmosios kadencijos laikotarpiu įmonė pasiekė visus jai nustatytus veiklos tikslus. Įmonės pasiektų veiklos tikslų atitiktis jai nustatytiems veiklos tikslams vertinama Vyriausybės ar savivaldybės tarybos nustatyta tvarka likus 3 mėnesiams iki vadovo pirmosios kadencijos pabaigos.

VSIĮ 15 straipsnis nustato, kad Vyriausybė ar savivaldybės taryba jų nustatyta tvarka gali nustatyti mažesnę, negu nurodyta šio straipsnio 6 dalyje, įmonės pelno įmoką į valstybės ar savivaldybės biudžetą, jeigu įmonė įgyvendina arba dalyvauja įgyvendinant Vyriausybės sprendimu pripažintą valstybei svarbų ekonominį projektą arba valstybės įmonė įgyvendina ar dalyvauja įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo sprendimu pripažintą ypatingos valstybinės svarbos projektą, arba jeigu įmonės paskolos, išperkamosios nuomos išsipareigojimai ir kitos ilgalaikės mokėtinos sumos ir išsipareigojimai (išskyrus ateinančių laikotarpių pajamas, atidėtojo pelno mokesčio išsipareigojimus ir dotacijas), kurie nurodyti įmonės audituotame ataskaitinių metinių finansinių ataskaitų rinkinyje, sumokėjus pelno įmoką, viršytų įmonės nuosavo kapitalo dydį.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Dėl ABĮ 37¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir VSIĮ 11 straipsnio pakeitimo:

Galiojantis reguliavimas nepagrįstai riboja galimybes tinkamų kompetencijų valstybės valdomų įmonių ir jų dukterinių bendrovių vadovams eiti pareigas. Vadovaujantis ABĮ, bendrovės vadovas, kaip ir bendrovės valdyba, yra valdymo organas, tačiau ABĮ 33 straipsnio 6 dalis aiškiai nustato, kad valdybos nario kadencijų skaičius neribojamas, o tiek VSIĮ, tiek ABĮ nustato valstybės valdomų įmonių vadovų kadencijų skaičiaus ribojimą. Atitinkamai nėra aišku, kodėl, vadovaujantis ABĮ 37¹ straipsniu, grupės vadovas gali būti renkamas antrai kadencijai tik tokiu atveju, jei grupė pasiekė visus jai nustatytus veiklos tikslus. Pažymime, kad vadovo veiklos tikslai nebūtinai turi sutapti su grupei keliamais veiklos tikslais. Jei įmonėje ar grupėje yra suformuoti kolegialūs organai,

pavyzdžiui, valdyba, tuomet tam tikros atsakomybės sritys yra paskirstomos tarp valdymo organų. Visgi pagal galiojantį reguliavimą atsakomybė yra siejama tik su įmonės ar grupės vadovo galimybe toliau eiti pareigas. Todėl galiojantis reguliavimas stokoja aiškumo ir sistemiškumo. Minėtina, kad Teisės aktų informacinėje sistemoje nėra pridėtų aiškinamųjų raštų ar kitos lydimosios medžiagos, kurie paaiškintų keliamus klausimus.

Papildomai atkreipiame dėmesį, kad, vadovaujantis ABĮ 20 straipsnio 1 dalies 3 punktu, visuotiniam akcininkų susirinkimui suteiktos išimtinės teisės rinkti bendrovės vadovą, atitinkamai, jei bendrovėje suformuoti kolegialūs organai, tokia teisė perduodama stebėtojų tarybai arba valdybai (ABĮ 32 straipsnio 1 dalies 2 punktas ir 34 straipsnio 2 dalis). Iš esmės analogiškos nuostatos įtvirtintos ir VSIĮ 4 straipsnio 4 dalies 4 punkte, suteikiančios teisę valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai skirti ir atšaukti įmonės vadovą. Manytina, kad būtent šios ABĮ ir VSIĮ įtvirtintos nurodytų subjektų kompetencijos visiškai užtikrina galimybes iš esmės bet kuriuo metu rinkti, skirti ar atšaukti valstybės valdomos įmonės vadovą, jei šis netinkamai atlieka savo pareigas, nepasiekia jam keliamų tikslų ir pan.

Pažymėtina, kad nuo 2018 m. teisės aktuose įtvirtinus didesnę valstybės ar savivaldybės valdomų bendrovių visuotinio akcininkų susirinkimo renkamo kolegialaus priežiūros ar valdymo organo bei valstybės ar savivaldybės įmonių (toliau – įmonė) valdymo organų nepriklausomumą, ženkliai sumažėjo rizika pristigti valios atšaukti ilgą laiką dirbančius įmonių vadovus. Atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, jei įmonės vadovas pasiekia jam nustatytus tikslus, o įmonės veikla efektyvi, jo darbas neturėtų būti ribojamas kadencijomis. Tai Lietuvai labai aiškiai nurodo EBPO bendrovių valdysenos ekspertai.

Taip pat pažymime, kad EBPO Bendrovių valdysenos komitetas Lietuvai suformavo labai konkrečią rekomendaciją – atsisakyti ABĮ nuostatų, nustatančių valstybės valdomų įmonių vadovų kadencijų skaičiaus ribojimą ir vadovų rinkimo bei skyrimo kriterijus, kadangi tokios nuostatos prieštarauja G20/EBPO korporatyvinio valdymo principams. Primintina, kad šią rekomendaciją Lietuva įsipareigojo įgyvendinti stodama į EBPO. Kaip minėta, analogiškos nuostatos nustatytos ir VSIĮ 11 straipsnyje, todėl sistemiskai siūloma pripažinti netekusiomis galios ir atitinkamas VSIĮ 11 straipsnio nuostatas.

4.2. Dėl VSIĮ 15 straipsnio pakeitimo:

Galiojantis teisinis reguliavimas nenumato galimybės nustatyti mažesnes valstybės ar savivaldybės įmonių pelno įmokas į valstybės ar savivaldybės biudžetą, kai dėl karo, nepaprastosios padėties, mobilizacijos, karantino, ekstremaliosios situacijos ar ekstremaliojo įvykio metu apribotos veiklos yra reali galimybė valstybės ar savivaldybės įmonei tapti nemokiai. Todėl VSIĮ 15 straipsnio 9 dalyje siūloma nustatyti dar vieną pirmiau minėtą sąlygą, kurią tenkinant Vyriausybė ar savivaldybės taryba jų nustatyta tvarka galėtų nustatyti mažesnę, negu nurodyta šio straipsnio 6 dalyje, valstybės ar savivaldybės įmonės pelno įmoką į valstybės ar savivaldybės biudžetą.

Priėmus VSIĮ 15 straipsnio pakeitimą, dalis valstybės ir savivaldybės įmonių turės teisę į valstybės ar savivaldybės biudžetą mokėti mažesnę, nei nustatyta įstatyme, pelno įmoką, tačiau tai nepanaikins racionalaus lėšų surinkimo į valstybės ir savivaldybės biudžetus kontrolės. Net ir priėmus teikiamą įstatymo projektą, sprendimus dėl valstybės ar savivaldybės įmonės mokėtinos pelno įmokos mažinimo priims ne pačios valstybės ar savivaldybės įmonės, ne valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises įgyvendinančios institucijos, o atitinkamai Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba savivaldybės taryba, įvertinusios pateiktus argumentus ir galimą pelno įmokų mažinimo įtaką biudžetų formavimui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Atliktas teisinio reguliavimo poveikio vertinimas, kuris pateikiamas Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažymoje. Priėmus įstatymų projektus, galimų neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektai neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės. Įstatymų pakeitimai sukurs papildomas prielaidas valstybės ar savivaldybės įmonėms išsaugoti finansinį likvidumą, laiku atsiskaityti su tiekėjais, darbuotojais, kitais kreditoriais, užtikrinti veiklos tęstinumą ir taip prisidėti prie dėl koronaviruso sukeltų padarinių nukentėjusių ūkio sektorių veiklos atkūrimo.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priimtų Įstatymų projektų nuostatomis įgyvendinti nereikės priimti naujų teisės aktų ir pakeisti ar pripažinti netekusiais galios šiuo metu galiojančių teisės aktų.

9. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl įstatymo projektai nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymams įgyvendinti įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Papildomų valstybės, savivaldybės biudžetų lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Dar prieš rengiant Įstatymo projektus gautos EBPO Bendrovių valdysenos komiteto Valstybės nuosavybės ir privatizavimo praktikų darbo grupės rekomendacijos atsisakyti ABĮ nuostatų,

nustatančių valstybės valdomų įmonių vadovų kadencijų skaičiaus ribojimą, ir vadovų rinkimo bei skyrimo kriterijų.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam Projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „pelno įmoka“, „ekstremalioji situacija“, „karantinas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Energetikos ministras,
laikinais einantis ekonomikos
ir inovacijų ministro pareigas

Žygimantas Vaičiūnas
2020-06-17

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos
Strateginio planavimo ir veiklos organizavimo
departamento Asmenų aptarnavimo ir
dokumentų valdymo skyriaus redaktorė

J. Šimkauskaitė-Petkevičienė
2020-06-17